

І.О. МАТВІЙЧУК,

аспірант кафедри «менеджменту ЗЕД»,

Академія митної служби України,

м. Дніпропетровськ, Україна

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ

У статті здійснено поглиблений науковий аналіз та надано об'єктивну оцінку стратегічних векторів вдосконалення управлінської діяльності в процесі забезпечення економічної безпеки держави. Досліджено сутнісні аспекти перспективних сценаріїв подальшого світогосподарського розвитку. Особливу увагу приділено дослідженню актуальних тенденцій розвитку світу. Виявлено та проаналізовано основні фактори, під впливом яких відбуватиметься формування економічного розвитку України у найближчій перспективі.

Ключові слова: вдосконалення управління, економічна безпека, стратегія, сценарії розвитку.

Постановка проблеми. В сучасних умовах поширення глобалізаційних явищ та процесів питання забезпечення національної економічної безпеки набирає актуальності для всіх без виключення суб'єктів світової економічної системи. Важкопрогнозованість та зростаюча непередбачуваність подальших напрямків та варіантів розвитку світу обумовлюють необхідність поглибленого вивчення та детального аналізу всього комплексу концептуальних змін, що відбуваються сьогодні в рамках світового економічного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню забезпечення економічної безпеки держави та окремих її аспектів присвячені роботи визначних вітчизняних та зарубіжних науковців: Л.Абалкіна, В.Геєця,

А.Городецького, А.Гриценка, Я.Жаліло, В.Мунтіяна та ін.

Невирішені частини проблеми. Однак, незважаючи на значну кількість наукових напрацювань з даної проблематики, деякі аспекти окресленої проблеми залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, виникає доцільність концептуального визначення стратегічних векторів вдосконалення управління економічною безпекою держави в сучасних умовах.

Метою дослідження є комплексний аналіз та об'єктивна оцінка перспективних стратегічних напрямків вдосконалення управлінської діяльності в процесі забезпечення економічної безпеки держави в умовах посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів в планетарному масштабі.

Основні результати дослідження. Перш за все варто відмітити появу кардинально нових тенденцій, що спостерігаються на сьогоднішній день у світі в рамках визначення перспектив подальшого світогосподарського розвитку. За результатами поглибленого аналізу наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців з даної проблематики, а також згідно даних Національної ради з розвідки США, представлених у доповіді «Глобальні тенденції 2020: Контури глобального майбутнього» («Global trends 2020: Mapping the Global Future»), найбільш вірогідними сценаріями подальшого світогосподарського розвитку представляються:

1. **«Давоський мир» («Davos World»)** - згідно даного сценарію найближчими роками у світі спостерігатиметься подальша активізація глобалізаційних процесів, в рамках яких провідна роль буде належати країнам БРІКС, що вже сьогодні за темпами росту економіки випереджають країни ЄС. За цих умов роль США в якості одного з провідних гравців світової арени значно зменшиться. Фінансовий центр світу зміститься до країн Азії [1;с.40].

2. **«Pax Americana»** – в основі даного сценарію лежить прогноз подальшого зростання впливу у світі США. Так найбільш важливі глобальні рішення стратегічного значення приймаються практично одноосібно у даній державі. Однак, основний центр протистояння такому односторонньому впливу формується на базі країн БРІКС [1;с.64].

3. **«Новий халіфат» («A New Caliphate»)** - за даним сценарієм подальший світогосподарський розвиток відбуватиметься під впливом формування радикально налаштованого транснаціонального теократичного ісламістського співтовариства. Внаслідок цього вірогідним вважається розпалювання з його боку конфліктів та агресії проти неісламського світу, підвищуються ризики терористичних актів, організована злочинність стає транснаціональною силою, значно зростає загроза поширення зброї масового знищення [1;с.83].

4. **«Спіраль страху» («Cycle of Fear»)** - в певній мірі є похідним від попереднього сценарію, однак, консолідація мусульманських країн не вважається ймовірною. В рамках даного сценарію прогнозується загострення регіональних і локальних конфліктів, в тому числі із залученням інших держав світу [1;с.104].

Таким чином, детально проаналізувавши можливі сценарії подальшого розвитку світогосподарського простору, автор дійшли висновку, що у світі сьогодні як ніколи гостро постає проблема вибору шляхів і форм його майбутнього існування. Прогнозуються як позитивні, так і негативні варіанти, які часом є антагоністичним за своєю природою. А тому, на нашу думку, основним завданням, що стоїть на сьогоднішній день перед світовим співтовариством, є недопущення розвитку подій таким чином, який привів би до реалізації найбільш песимістичного сценарію.

Відповідно до вищевикладених сценаріїв серед основних тенденцій подальшого розвитку світу можна виділити наступні:

- ✓ активне нарощування темпів розвитку економіки Китаю, Індії, Росії на ряду зі збереженням світового лідерства США та країнами Європи;

- ✓ нарощування темпів зростання світової економіки, внаслідок чого можна прогнозувати подальше розшарування країн світу за рівнем життя та доходів громадян;

- ✓ значне зростання потреб в паливно-енергетичних та мінеральних ресурсах на планетарному рівні внаслідок стрімкого розвитку країн БРІКС [3;с.3]. Іншими словами в найближчому майбутньому прогнозується ресурсний та енергетичний дефіцит, наслідком чого може стати посилення конкуренції на енергетичному ринку вже не виробників, а споживачів таких ресурсів.

- ✓ поширення глобальної демографічної кризи, що в найближчій перспективі призведе до значного старіння населення, зменшення трудових ресурсів.

Як було зазначено вище, актуальні тенденції подальшого розвитку світогосподарського простору визначають нові вимоги, що висуваються сьогодні до систем забезпечення економічної безпеки держави. У зв'язку з цим постає можливість здійснення поглибленого аналізу перспективних напрямів та шляхів вдосконалення управління економічною безпекою держави в рамках досліджених сценаріїв та варіантів розвитку світу, основними з яких вважаємо наступні.

1. Визначення та впровадження у найближчій перспективі пріоритетних напрямків державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки на ряду з неупередженою об'єктивною оцінкою ефективності та результативності такої політики, що здійснюється з метою оперативного її коригування та мобілізації наявних ресурсів на досягнення позитивних змін.

2. Формування вітчизняної моделі стійкого розвитку, адекватної особливостям функціонування національного господарства, оскільки в

сучасних умовах конкретні заходи по забезпеченню економічної безпеки повинні спиратися на практичне усвідомлення перспектив сталого розвитку. З метою досягнення таких цілей необхідним представляється відмовитися від методології екстраполяції тенденцій, що вже склалися на сьогоднішній день, і перейти до системного аналізу наявних можливостей і проблем, що дозволить виявити перспективні вектори, обрати пріоритетні напрямки розвитку системи забезпечення економічної безпеки України.

3. Ще одним напрямком модернізації діючої системи управління економічною безпекою держави може бути визначено доцільність подальшого системного розвитку концептуальної основи забезпечення економічної безпеки.

4. В якості окремого напрямку вдосконалення існуючої системи управління економічною безпекою держави, на думку автора, виступає й проведення кардинальної інституціональної реформи у сфері забезпечення економічної безпеки з метою підвищення ефективності та гарантування перспективного розвитку ключових державних і громадських інститутів, уніфікації та визначення їх правового статусу. Одним з можливих напрямів проведення такої реформи може бути запропоновано утворення спеціальних структур, що здійснюють вироблення державної політики, теоретико-правове регулювання у сфері забезпечення економічної безпеки й координацію діяльності інститутів державної влади, що прямо або опосередковано беруть участь у забезпеченні економічної безпеки нашої держави.

5. В сучасних умовах поширення кризових явищ актуальним напрямом вдосконалення управління економічною безпекою держави, постає посилення ролі держави в безпечному та збалансованому соціально-економічному розвитку. В даному аспекті першочергове значення має не стільки відновлення ролі держави у ефективній протидії та мінімізації негативного впливу актуальних викликів розвитку світової

економіки, скільки якісна зміна сутності самої держави, її трансформація у державу глобального розвитку. На думку ряду вітчизняних та зарубіжних науковців, під останньою розуміється така держава, яка здатна оперативної та результативно реагувати на сучасні виклики глобального розвитку, запобігати їх негативному впливу на економічну безпеку, активно відстоювати державні інтереси в глобальній економіці, забезпечувати конкурентоспроможність вітчизняних товарів та послуг в умовах потужної глобальної конкуренції [2;с.13].

6. Забезпечення ефективності та гнучкості національного законодавства з питань управління як вітчизняною економічною системою в цілому, так і економічною безпекою зокрема, в тому числі шляхом гармонізації українського законодавства з відповідними міжнародними правовими нормами задля гарантування їх стійкості до актуальних викликів розвитку світової економіки.

8. Розмежування владних компетенцій у сфері управління економічною безпекою держави, чітке визначення задач на різних рівнях управління за умови забезпечення єдності здійснюваної в даному напрямку державної політики. В цьому аспекті задля підтримання економічної безпеки на належному рівні необхідно забезпечити оптимальну збалансованість дій в усіх напрямках проведення економічних реформ, включаючи формування якісно нового нормативно-правового простору та здійснення необхідних інституційних змін у сфері управління економічною безпекою.

10. Важливим напрямком забезпечення економічної безпеки держави постає виробництво конкурентоспроможної високотехнологічної продукції, що включає весь виробничий цикл: від видобутку до реалізації кінцевим споживачам. Для досягнення цієї мети важливим є врахування двох складових елементів такої політики: використання кластерного підходу до розвитку галузей та формування зон високих технологій.

11. Ще одним напрямком вдосконалення управління економічною безпекою на сьогоднішній день постає комплекс заходів, направлених на вирівнювання регіонів нашої держави за рівнем соціально-економічного розвитку, оскільки проблеми в забезпеченні збалансованого та безпечного розвитку регіонів обумовлюють доцільність визначення основних напрямків існуючої державної регіональної політики на всіх рівнях управління.

12. Ще одним напрямком вдосконалення управління економічною безпекою держави авторам представляється розроблення та впровадження інтегрального показника оцінки сучасного стану економічної безпеки в державі, оптимізація системи ефективної діагностики рівня її забезпечення. При цьому при розробці такого показника необхідно забезпечити відображення у ньому системи життєво важливих національних інтересів держави на ряду з виявленням та оцінкою факторів, що загрожують їх ефективній реалізації. Крім того, на нашу думку, даний показник повинен також надавати об'єктивну оцінку ефективності існуючих інститутів забезпечення економічної безпеки, оскільки останні покликані гарантувати досягнення як поточних (стабільність вітчизняної економіки), так і стратегічних цілей (забезпечення конкурентоспроможності національного господарства, підвищення рівня життя населення). В свою чергу для проведення такої оцінки інтегральний показник повинен враховувати специфіку розвитку національної економіки на основі наявних теоретичних та методологічних розробок, а також існуючої практики державного управління у сфері економічної безпеки. Врахування запропонованих вище засад дозволить, на нашу думку, оперативно та ефективно діагностувати основні інституціональні аспекти забезпечення економічної безпеки держави в глобалізованому середовищі.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що авторами запропоновано та розглянуто лише окремі питання та визначено основні

стратегічні вектори вдосконалення управління економічною безпекою держави, які на сьогоднішній день обумовлюють ступінь ефективності функціонування комплексної системи забезпечення економічної безпеки нашої держави, визначаючи основні напрями її подальшого розвитку.

За результатами проведеного дослідження потенційних сценаріїв подальшого світогосподарського розвитку можна зробити висновок, що за наявності різноманітних альтернатив економічного розвитку і варіантів стратегічного вибору, на нашу думку, одним з основних шляхів ефективного забезпечення економічної безпеки України постає реалізація стратегії підвищення конкурентоспроможності нашої держави, заснована на одночасному виконанні двох необхідних умов: виділенні пріоритетів економічного розвитку на основі вибору іманентних характеристик економічної системи та підвищенні ефективності функціонування інститутів ринкової економіки.

Список використаної літератури:

1. Global Trends 2020: Mapping the Global Future - Report of the National Intelligence Council's 2020 Project Based on Consultations With Nongovernmental Experts Around the World [Electronic Resource] // Government Printing Office (GPO), Pittsburgh, PA. - Mode of access: http://www.dni.gov/files/documents/Global%20Trends_Mapping%20the%20Global%20Future%202020%20Project.pdf. - Title from the screen.

2. Харченко Д. Л. Государственное регулирование экономической безопасности России: автореф. диссерт. на соискание научной степени канд. эк. наук: спец. 08.00.01 „Экономическая теория" / Харченко Дмитрий Леонидович; Российский государственный социальный университет. - Москва, 2006. - 193 с.

3. Хлобистов Є. В. Глобальні виклики до сталого розвитку України: погляд у 2020 рік [Електронний ресурс] / Є. В. Хлобистов, Л. В. Жарова // Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. – Режим доступу: http://www.academia.edu/2945042/_2020. - Назва. з екрана.